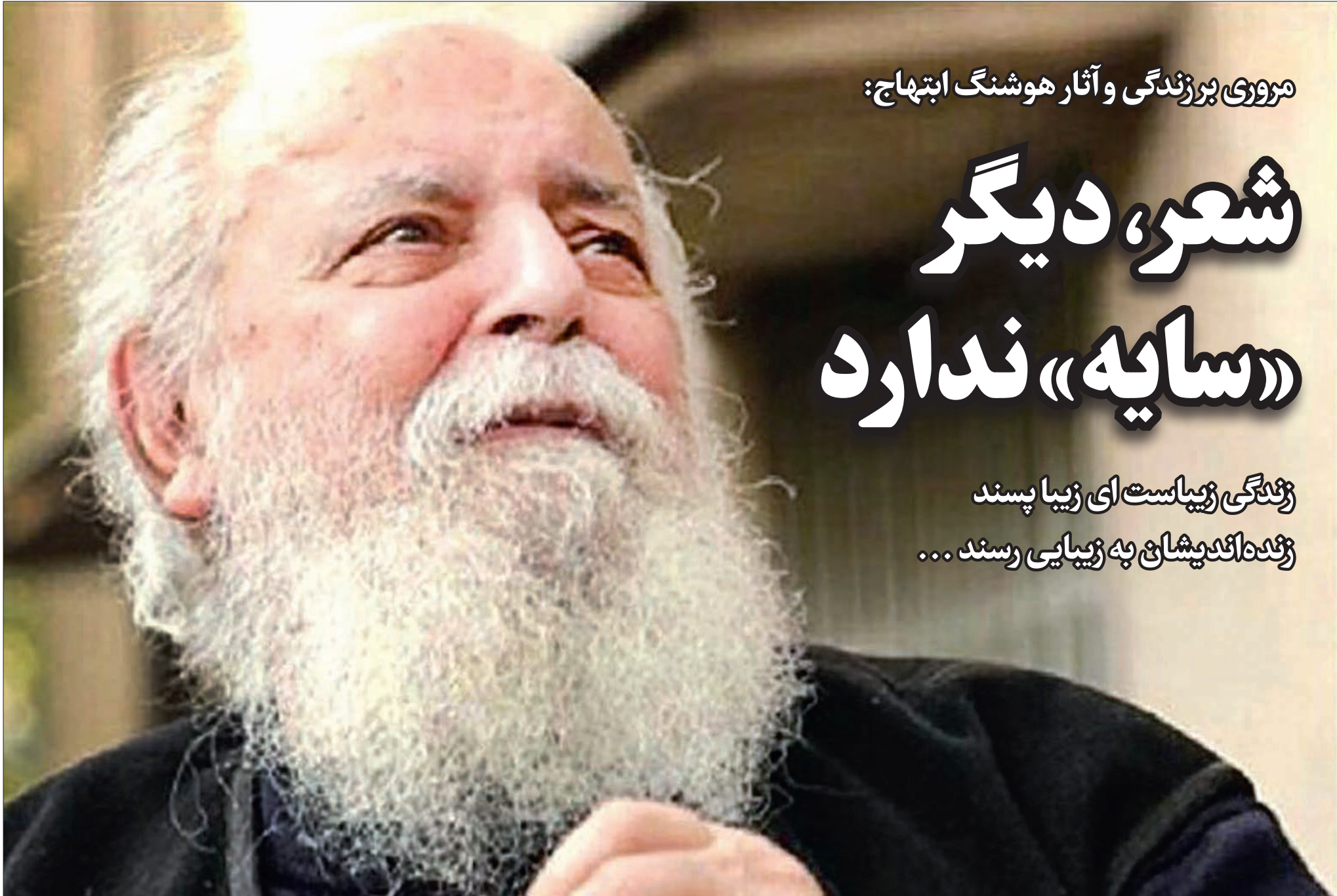

بلا بلام

ویژه فرهنگ - هنر
رسانه - جامعه
پنجشنبه ۲۰ مرداد ۱۴۰۱ شماره ۶۲۸۰

مروری بر زندگی و آثار هوشنگ ابتهاج:

شعر، دیگر
«سایه» نداردزندگی ریاست ای زیبا پسند
زندگی اندیشای به زیبایی رسند...اپرای عاشورا
همنو با محتشمدرباره یک تجربه عروسکی بی نظیر که
این شب‌ها در تلاز وحدت روی صحنه استگفت‌وگو «جام جم» با معاون پژوهشی
بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ایجایزه تجاری سازی
برای بازی‌های جدی

بازی‌های جدی مفهوم جدیدی است که چند سالی می‌شود وارد ایران شده. این مفهوم از سال ۱۹۷۳ یعنی بیش از یک قرن قبل در جهان مطرح شد اما کمتر از ۱۰ سال پیش وارد ایران شد. از سال ۹۶ بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای به سمت این مفهوم و فعالیت در این حوزه رفت و برای کمک به تحقیق، تولید و تجاری‌سازی در این حوزه، رویداد هرساله‌ای طراحی کرد...

۱۱

هوشنگ ابتهاج، شاعر نامدار معاصر دیروز صبح پس از مدتی بیماری در آلمان درگذشت. همچنان که قابل تصویر بود، مرگ او با بازتاب گسترده‌ای در فضای مجازی همراه بود و بسیاری از کاربران که با آثار وی خاطره دارند، به باز نشر سوره‌های او در صفحات‌شان پرداختند.

هوشنگ ابتهاج، شاعر نامدار معاصر دیروز صبح پس از مدتی بیماری در آلمان درگذشت. همچنان که قابل تصویر بود، مرگ او با بازتاب گسترده‌ای در فضای مجازی همراه بود و بسیاری از کاربران که با آثار وی خاطره دارند، به باز نشر سوره‌های او در صفحات‌شان پرداختند.

آرش شفاعی

دبیر گروه فرهنگ و هنر

ابتهاج نزدیک به هشت دهه در شعر امروز ایران حضور جدی داشت و به همین واسطه نقش مهمی در تطور و تحول شعر امروز ایران برخوردار بود.

مهم‌ترین اثری که برای نخستین بار نام او را در شعر امروز مورد توجه قرار داد، غزلی است که در دهه ۲۰ از وی منتشر شد و نشان دهنده ظهور شعرای نو فارسی دانست که به «غزل فضای کلاسیک و حال‌وهوای نوجویی ایجاد می‌کند، غزل مشهور «در این هوای بی‌کسی کسی که در نمی‌زند» بود. او در طول دوران شاعری‌اش توانست در سه حوزه تأثیرگذار باشد.

بی‌شک نخستین تأثیر وی، در غزل بود. سایه را می‌توان یکی از بنیان‌گذاران غزل نوی فارسی دانست که به «غزل نوکلاسیک» مشهور شده است.

این تأثیرگذاری در ایجاد فضای زبانی و بیانی جدید آغاز شد که در آن شاعر، ضمن وفاداری به بنیادهای شعر کلاسیک و تسلط بر شعر قدما، سعی می‌کند از

حال‌وهوایی نزدیک کند که در روزگار خودش مورد توجه بود. به احتمال زیاد این تغییر رویکرد در مثنوی تحت تأثیر جریان قدرتمند چهارپاره‌سرایی اتفاق افتاد. چهارپاره‌سراییان رمانتیکی که در دهه ۳۰ فضای شعر ایران را تحت سلطه خود درآورده بودند، فضا را برای این تغییر آماده کردند و ابتهاج هم با هوشمندی از این فضا به خوبی استفاده کرد و مثنوی‌های ماندگاری چون «یادگار خون سرو» را سرود:

دلا دیدی که خورشید از شب سرد
چو آتش سرز خاکستر بر آورد
زمین و آسمان گل‌رنگ و گلگون
جهان دشت شقایق گشت ازین خون
نگرتا این شب خونین سحر کرد
چه خنجرها که ازل‌ها گذر کرد
زهر خون دلی سردی قدفراشت
زهر سوری تدروی نغمه برداشت
صدای خون در آواز تدرواست
دلا این یادگار خون سرو است...

تأثیر مهم دیگری که سایه در فضای ادبیات و هنر امروز گذاشت، در حوزه موسیقی و شعر بود. او گرچه خیلی کم توانست تأثیرگذار باشد. «توای پری کجایی» ماندگار بود. شاید تأثیر او به واسطه مدیریت برخی موسیقی و شعر رادیو و تلویزیون و ایجاد پیوند و نزدیکی میان شاعران

و اهالی موسیقی و حمایت از موسیقیدانان جوان و شاعران با استعداد در طول دهه ۵۰ اهمیتی زیاد در فضای شعر و هنر امروز داشت.

سایه توانست میان احساسات و علائق سیاسی خود و دلبستگی به ایران و ادبیات فارسی تعادلی ایجاد کند که عمده‌ترین دلیل محبوبیت او نیز همین بود.

تبار شناسی سیاسی «سایه»

او و شعرش در سال‌های ملتهب منجر به انقلاب در طرف نیروهای انقلابی قرار گرفت و با همکاری گروهی از هنرمندان جوان موسیقی آن روز، گروه جاوش را شکل داد که آثار ماندگاری چون «برادر غرق خون است»، «سپیده»، «آزادی»، «شهید» و «ژاله خون شد» را ساختند.

البته با استقرار نظام جمهوری اسلامی زاویه فکری و اعتقادی میان سایه و همفکرانش آشکار شد و تا جایی پیش رفت که سایه همراه با بسیاری از اعضای برجسته حزب توده دستگیر شد اما به واسطه نامه استاد شهریار به آیت‌ها... خامنه‌ای رئیس‌جمهور وقت، آزاد شد و از ایران مهاجرت کرد.

او در سال‌های اخیر گاهی به ایران می‌آمد و با گروهی از شاعران و ادیبان داخل کشور دیدار می‌کرد. سایه در خارج از کشور هم گاهی در نشست‌های مختلف و شب‌شعرا، شرکت می‌کرد.

سالشمار زندگی
هوشنگ ابتهاج

- ۱۳۰۶ تولد در رشت
- ۱۳۲۵ انتشار نخستین کتابش «نخستین نغمه‌ها»
- ۱۳۳۳ انتشار مجموعه معروف «سبایه مشق»
- ۱۳۵۰ انتخاب به‌عنوان سرپرست برنامه گل‌های رادیو
- ۱۳۵۷ استعفا از رادیو در اعتراض به کشتار ۱۷ شهریور
- ۱۳۵۷ آغاز همکاری با گروه چاوش و سرودن چند تصنیف ملی مشهور
- ۱۳۵۸ تعلیق عضویت در کانون نویسندگان ایران به همراه دیگر نویسندگان چپ‌گرا
- ۱۳۷۲ انتشار «حافظ به سعی سایه»
- ۱۳۷۸ ثبت خانه شاعر به‌عنوان اثر ملی
- ۱۳۸۵ انتشار «تاسیان» آخرین مجموعه منتشر شده از شاعر
- ۱۳۹۱ انتشار «پیپرینیان اندیش» مجموعه خاطرات او
- ۱۴۰۰ درگذشت همسرش آما
- ۱۴۰۱ مرگ در ۱۹ مرداد در شهر کلن آلمان

مروری بر چند اثر
مشهور «سایه»

هوشنگ ابتهاج از معدود شاعرانی بود که آتش همواره مورد توجه و اقبال اهالی موسیقی قرار داشت. یکی از دلایل این امر، مدیریت طولانی مدت او بر بخش موسیقی و شعر رادیو و تلویزیون و برنامه گل‌های رادیو و نیز ارتباطات گسترده او با اهالی موسیقی بود. ضمن این‌که شعر او به لحاظ سلامت زبان و نیز رنگ‌وبوی کهنی که دارد، مناسب اجرا در موسیقی ریتمیک ایران است.

توای پری کجایی

«توای پری کجایی» مشهورترین تصنیفی است که از هوشنگ ابتهاج در برنامه رادیویی گل‌ها منتشر و به سرعت محبوب شد. این اثر را که ساخته همايون خرم، با صدای حسین قوامی است، بشنوید:

سپیده

تقریباً همه ما سرود «سپیده» یا شعر سایه را شنیده‌ایم: ایران ای سرای امید! بر بامت سپیده دمید... این شعر با صدای محمدرضا شجریان منتشر شد. محمد معتمدی بعدها در جشنواره موسیقی فجر این اثر را با محمدرضا لطفی و گروهش بازخوانی کرد که فیلم این اجرا را می‌توانید با اسکن این کد ببینید:

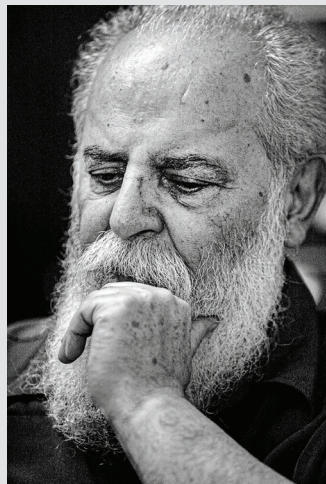
ارغوان

«ارغوان» بهترین شعر نویی است که سایه سروده. حسی عمیق و حسرتی عجیب در اثر وجود دارد که باعث شده است این شعر مورد توجه اهالی موسیقی هم قرار بگیرد. علیرضا قربانی در آلبوم «حریق خان» با آهنگسازی مهیار علیزاده این شعر را به خوبی اجرا کرده است که اجرای او را با اسکن کد زیر می‌توانید بشنوید:

وقتی رهبر انقلاب، ابتهاج را غافلگیر کردند!

رئیس فرهنگستان ادب و فرهنگ فارسی چند سال پیش با اشاره به علاقه زیاد رهبر معظم انقلاب به اشعار امیر هوشنگ ابتهاج گفته است: سایه، دفتر شعر گمشده خود را به رهبر انقلاب داده بود. غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان ادب و فرهنگ فارسی در مراسم تجلیل از هوشنگ ابتهاج و اهدای بیست‌وسومین جایزه بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار به این شاعر معاصر که چند سال پیش برگزار شد، در سخنان خود خاطرنشان کرد: رهبر معظم انقلاب برای سایه احترام بسیار قائل هستند و به شعر ایشان علاقه بسیار دارند. وی اظهار داشت: چند ماه پیش، ایشان می‌بینند در ضمن کتاب‌ها و دفترهایی که برایشان آمده است، یک دفتر شعر قدیمی مربوط به سال ۱۳۲۵ وجود دارد. ایشان تشخیص می‌دهند که این شعرها شعر آقای ابتهاج است. به دفتر خود مأموریت می‌دهند بروند خدمت آقای ابتهاج و دفتر را تقدیم کنند. آنها هم وقت می‌گیرند و سلام آیت‌ها... خامنه‌ای را همراه با آن شعر تقدیم می‌کنند. حداد عادل افزود: آقای سایه گفتند که من دو دفتر شعرم کرده بودم؛ این یکی از آن دو دفتر است. این نشان می‌دهد که شعرتا کجاها می‌تواند برود؛ «توبیین کاین دم سبحان به کجاها کشاند».

برش

شعری که سایه برای امام حسین (ع) سرود

محرم بود و عصر به خانه سایه رفتیم. سایه مغموم بود و از چشم‌هایش معلوم بود گریه کرده. عاطفه گفت: بازم شیطونی کردین؟ سایه خندید. پرسیدم اتفاقی افتاده؟

نه! اشمامی دوتین که تلویزیون همیشه جلوم روشن. هر کانه‌ای هم که می‌زنم داره‌روضا ونوجه نشون می‌ده. من هم گوش می‌کنم و خب گریه‌ام می‌گیره. می‌شینم با اینها گریه می‌کنم (لبخند می‌زند). پس از چند دقیقه گپ‌وگفت، سایه می‌گوید: سال‌ها پیش یک شعری گفتم به اسم «اربعین» که تمومش نکردم. با تعجب اصرار می‌کنم شعرا بخواند و می‌خواند:

کتاب «پیپرینیان اندیش» خاطرات زندگی سایه است که به اهتمام میلاد عظیمی و عاطفه طیه منتشر شده است. وی در این کتاب، روایت جالبی را از روز هشتم محرم بیان می‌کند که در آن شعری با عنوان «اربعین» برای سیدالشهدا (ع) سروده است. در کتاب پیپرینیان اندیش آمده است: امروز هشتم

